

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Українсько-Азербайджанський Інститут
соціальних наук і самоврядування ім. Г. А. Алієва

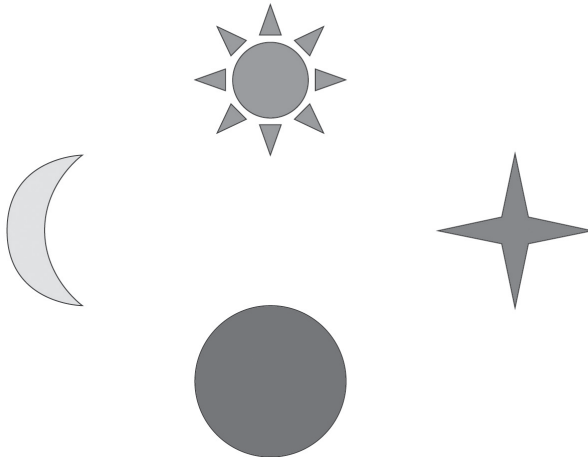
МАУП

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНОЗНАВСТВА

**Україна в контексті світової цивілізації:
традиції і сучасність**

Випуск 2

*Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції
на базі кафедри українознавства,
м. Київ, МАУП, 29 листопада 2012 р.*

Київ
ДП "Видавничий дім "Персонал"
2013

Редакційна колегія:

Головатий М. Ф. — д-р політ. наук, проф.

Бідзюра І. П. — директор УАІСНС, д-р політ. наук, проф.

Шилов Ю. О. — зав. каф. українознавства, академік МКА, канд. іст. наук, проф.

Соколовська К. М. — канд. іст. наук

Видання здійснене в рамках проекту “Наукові праці МАУП”

Актуальні проблеми українознавства: [звед. зб. матер. наук.-практ. конф.]. — К.: ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2013. — 188 с.

Розкриваються історичні, теоретичні та методологічні аспекти українознавчої дисципліни не тільки як складової духовності українства, а й як феноменального явища світової цивілізації.

Проаналізовано роль і місце науки українознавства у розбудові демократичного суспільства суверенної європейської держави України.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів.

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2013

© ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2013

ЗМІСТ

С. О. Воронов <i>Культурні регулятори економічного розвитку підприємства</i>	6
Г. А. Гайдукевич <i>Нейтральная Украина и черноморский регион</i>	11
В. Ю. Горанін <i>Сучасний погляд на традиційний світогляд і вірування на теренах України</i>	19
А. А. Гоцалюк <i>Гуманізація освіти на засадах історико-культурологічних дисциплін</i>	29
О. С. Грецький <i>Громадянськість: етнокультурний вимір</i>	34
О. І. Дікареєв <i>Цивілізаційний вимір міжнародних відносин України з Китаєм</i>	39
І. В. Калько <i>Особливості гендерного літературознавства в Україні</i>	48
А. В. Кальянов <i>Культурологічні чинники професійно-особистісного становлення майбутніх фахівців</i>	53
О. М. Кирилова <i>Виховний потенціал роману Ліни Костенко “Записки українського самашедшого”</i>	59
О. М. Кирилова <i>Формування духовності особистості у листах Василя Стуса до сина</i>	64
П. М. Лісовський <i>Проблема етнічності українства в європейську співдружність як простір громадянської суб’єктності (соціально-філософський конструктивізм мудрості)</i>	68
П. В. Несторенко <i>Нагородна система України як продовження традицій світової цивілізації</i>	75
О. Б. Применко <i>Комплекс меншовартості в українському менталітеті як результат “боротьби двох культур” — української і російської — у часи комуністичного режиму</i>	80
С. В. Прищенко <i>Естетичні проблеми рекламної графіки як відображення соціокультурної сфери суспільства</i> ...	89
Є. А. Антонович, С. В. Прищенко <i>Концепція інтегрованої навчальної дисципліни “дизайн реклами”</i>	96
С. В. Прищенко, Т. В. Сенчук <i>Витоки дизайну в контексті культури</i>	102
В. С. Рижиков <i>Підготовка кваліфікованих юристів на засадах чинного законодавства</i>	111
Л. Є. Калашнікова, Є. В. Рильцев, Х. Є. Лисак <i>Майбутнє програмується історією</i>	116
М. В. Сколуб <i>Адміністративно-судовий устрій Бессарабської області у 1812–1856 рр.</i>	124
К. М. Соколовська <i>Українська національна символіка (історико-культурологічний аспект)</i>	134

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РОМАНУ ЛІНИ КОСТЕНКО “ЗАПИСКИ УКРАЇНСЬКОГО САМАШЕДШОГО”

Актуальні проблеми українознавства, с. 59–63

Інформаційна складова цивілізаційного процесу розвитку сучасного суспільства по-новому висвітила проблеми книги, її культурно-виховної ролі. Еволюція книги, сучасний стан суспільства та його рівень розвитку, а також рівень наукового пізнання місця книги в сучасній інформаційній культурі дають підстави перейти від аналізу (розглядання окремих чинників та аспектів, формування вузьких теорій) проблеми до теоретичного синтезу на основі нових уявлень про місце та роль книги в культуротворчому процесі в цілому та у вихованні особистості зокрема.

Сучасний науковий рівень вивчення питань, пов'язаних з культурно-виховною роллю книги в умовах формування інформаційного суспільства, включає ряд аспектів: інформаційний, культурологічний, педагогічний, психологічний та ін.

Сучасні дослідження сутності книги пов'язані з розглядом її як одного з документів та одного з численних засобів передачі інформації. Цей напрям досліджень пов'язаний з ім'ям Поля Отле і був започаткований саме ним. Становлення інфор-

маційного підходу в книгознавстві належить до 60–70-х років ХХ ст. Новітня інформаційна парадигма формувалась під впливом використання нових інформаційних технологій (ІТ). Представниками цього напряму слід вважати М. П. Ващекіна, Р. С. Гіляревського, О. І. Михайлова, А. В. Соколова, Дж. Солтона, А. І. Чорного, Дж. Х. Шири.

Відома українська культуролог О. Пахловська визначає для України домінуючим фактором культурної комунікації книгу в її традиційній формі, обґрунтовуючи це тим, що альтернативні форми культури ще не набули тієї сили, щоб протиставляти себе книзі. Для з'ясування художньої культури книги, що важливо для нашого дослідження, її структури багато зробив у своїх теоретичних працях В. О. Фаворський. Його послідовником був О. О. Сидоров. Вони глибоко проникли до просторового аспекту книжкової структури, показавши її спрямованість, динамічність. Нові спроби побудови вчення про книгу як цілісний культурно-художній організм були зумовлені сучасною творчою практикою, зокрема розвитком дизайну та його теорії. Це вті-

лилось у дослідженнях В. М. Ляхова. З'ясуванню проблем української книги, зокрема художньому оформленню, присвятили ґрунтовні праці: Я. П. Запаско, Г. Н. Логвин, А. Макаренко, Є. Л. Немировський, дослідник давньої культури та мистецтва Д. В. Степовик.

У психолого-педагогічному аспекті дослідження велися у напрямі вивчення ролі читання в розвитку особистості, культури роботи з книжкою, розуміння тексту, види текстів і їх особливості. У методичному аспекті — методики визначення тексту, прийоми розуміння тексту, проблеми вдосконалення вміння та навичок читання. У бібліотекознавчому аспекті розглядалася проблема керівництва читанням. Проте межі цієї проблеми ще не визначені.

Слід зазначити, що проблема культурно-виховної ролі книги в сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства висвітлювалась лише у фрагментарному плані і не була предметом спеціального дослідження.

Звернімося до роману Ліни Костенко “Записки українського самашедшого” [1] і спробуємо визначити його виховний потенціал. На нашу думку, найкраще це зробити, скориставшись такими популярними джерелами, як посібники К. П. Фролової “Аналіз художнього твору” [2] і Т. Ф. Бугайко, Ф. Ф. Бугайко “Навчання і виховання засобами літератури” [3].

Книга належить до числа речей, які мають найбільший виховний потенціал, що втілюється як у змісті (предметі духовної культури), так і в зовнішньому вигляді (предметі

матеріальної культури), пронизує всю її багатогранну природу: і зміст, і художнє оформлення, і поліграфічне виконання. Книга завжди була синтезом слова і зображення. Вона не тільки абстрактна знакова система, а й носій конкретно-образного начала.

Сприйняття і пізнання цілісності книги — явище комплексне, багатопланове. В основі лежить складний рух — “спілкування” з книгою. Це передусім читання тексту й усвідомлення того, що читаєш, гортання сторінок, дотик до матеріального блоку книги, заглиблення у книжковий простір. У цьому складному русі окремі елементи пов'язані один з одним, містяться в центрі загального сприйняття і завжди співвідносяться з почуттями цілого — усієї книги.

Розглядаючи обкладинку роману, можна стверджувати, що вона відіграє доволі значну образну роль у книжковому ансамблі. Формування книжкової архітектоніки — це перетворення матерії (папір, фарба, шрифт) у певному напрямі для досягнення потрібного ефекту.

Художник Рафал Ольбінський наповнив малюнок, розміщений на обкладинці роману, глибоким філософським змістом, стверджуючи, що лише вічні цінності (кохання, втілене в образі зеленого серця з квітучих гілочок на мертвих деревах, життя, пошуки свого місця) мають справжній сенс на тлі темно-лілових хмар суспільних подій. Комп'ютерний шрифт Colibri, яким набрано назву твору, переміщує нас у ту віртуальну реальність, сповнену симулякрів, намагаючись наголосити таким чином на цінності живого світу.

Тоненький дріт, на якому балансує головний герой, — це межа між нормальністю і ненормальністю: маленький крок вбік — і ти вже у прірві душевної хвороби. Голубка, що летить з руки жінки, втіленої в образі біблійної Єви, на нашу думку, — заклик берегти теплі й щирі почуття, не віддавати їх на поталу жорстокому світу.

Гортаючи сторінки роману, ми докладно знайомимося з головним героєм — безіменним комп'ютерним програмістом, який сам себе називає ненормальною людиною. Спочатку не зрозуміло, чи оповідач справді “самашедший”, чи таким себе видає. А може, маємо справу з прихованим видом божевілля, який ще не навчилися визначати сучасними технічними засобами.

Ненормальність героя роману проявляється в тому, що він дорікає президентові Кучмі, що той не знає української мови і користується бомжівським суржилом, а пізніше — ще й нецензурною лексикою за своєю директорською звичкою. Адже з точки зору нормальної людини, таке звинувачення недоречно, бо то ж президент держави, а держави без народу не буває. Водночас він, як кажуть, син свого часу, того, коли нецензурна лексика не просто виразник душі (і, звісно ж, розумового й морального рівня), а й теж, з точки зору нормальної людини, надає мовленню своєрідного шарму, а мовець із нею стає більш переконливим, отож та лексика звучить на кожній вулиці, вдома і на роботі, у школі й вищому навчальному закладі, вивергається через чоловічі вуста і випурхує з ніжних жіночих вуст. До того

ж, сам оповідач стверджує: “Син... вже матюкається, він ходить у дитячий садок, йому шість років” [1, 7]. А набрався малюк цього від Борьки, сина нормального крутого українця.

Ці слова примушують замислитися: хто ми? Як живемо? Навіщо нам цей бруд?

Власний висновок читача підтверджується подальшими подіями, змальованими у романі: “У нас прийшов нетиповий Прем'єр-міністр (Віктор Ющенко. — *Авт.*) і заходився робити реформи...” [1, 26].

Говорячи про “нетипового Прем'єра”, наш герой міркує як нормальна людина: “Я особисто дуже надіюсь, що у новому столітті все буде інакше, і ми будемо інакші, і не потягнемо за собою шлейф тих самих проблем... Проблеми ж — як божевілля. Буйних ще можнавилікувати, а тихо помішаних — то вже навик” [1, 31].

Словами про буйно помішаних автор стверджує, що вони уособлюють силу активну, хоч і руйнівну, але ж коли дійде до діла, то руйнація буде з благородною метою, звільняючи державу від нечисті.

Любов'ю до рідної землі, вболіванням за її долю пронизані слова: “А вона (державка. — *Авт.*) не своя. Ми її передоручили будувати чужим. От вони й будують чужу, не нашу, антиукраїнську державу” [1, 35].

Але з точки зору людини нормальної, не може бути, щоб ми державу передоручили чужим. Адже і Президент — громадянин України, навчався він в українській школі і працював на українському вищому, і працював на українському підприємстві, і обирали його на високу посаду ми — українці.

Читаючи роман, раптово помічаємо, що поділяємо думки божевільного героя і щодо президента, і щодо урядовців, і щодо всього іншого.

Більше того: виникає думка, що головний герой — нормальна людина, а ненормальними є люди, яких офіційно вважають нормальними, і ненормальним є саме життя.

Ліна Костенко наголошує на необхідності займати громадянську позицію, говорячи, що найяскравішим елементом біографії головного героя була участь у студентському голодуванні, яке призвело до відставки ще радянського прем'єра Масола. Після того був ще певний період післяреформеної ейфорії, розквіт надій, відчуття волі та ефективної причетності до подій.

У період студентського голодування його учасники немов очищаються від усього дрібного, виявляючи найкращі громадянські і суто людські якості своїх душ. І тоді, як нагорода, до оповідача прийшло кохання, що виявилось взаємним і привело до шлюбу.

Історичним персонажам — Л. Д. Кучмі, В. А. Ющенку, В. Ф. Януковичу — дається влучна характеристика, яка наштовхує на критичне ставлення до їхньої діяльності.

Перша згадка про ще прем'єра В. Януковича така: “Тепер у нас новий Прем'єр, десятий за десять років. З огляду на його статечну поставу і прибуття з Донбасу вже в народі поштиво назвали дон. Чоловік він поважний, з біографією. В роки політичних репресій теж був засуджений. Перший раз за розбійний напад, вдруге за нанесення тілесних ушкоджень. Словом, зі всього видно, приходиться

сильна політична фігура. Головне, що він такий статечний і говорить все прямо. Він не став з народом лукавити, він так і сказав: “Кажу прямо, в президенти я не збираюсь” [1, 252].

Цей опис пронизаний іронією і дуже близький до стиля Миколи Гоґоля.

А ось розмова оповідача з левом, інвертованим у пустелю.

“Першим розмову почав гість:

— Ну як тобі цей Прем'єр? — запитав. І сам же відповів: — З ним у нашу історію входить новий мезозой. Панування гігантських рептилій, диктат голоногих молюсків, трансгресія кримінального елемента... І май на увазі, він піде в президенти.

— Цього не може бути, — сказав я, він же говорив, що не збирається в президенти. І потім — дві судимості. Не може бути” [1, 253].

Не тільки активну громадянську позицію виховує роман. Письменниця звертає нашу увагу на виховання справжніх чоловіків, не інертних та пасивних, яким вважає головного героя його дружина. Програміст же, як йому не боляче, визнає, що сучасних чоловіків нема за що поважати.

Екологічні проблеми постають через згадку трагічних подій Чорнобиля, а гендерна проблематика піднімається у висловлюваннях дружини героя до Юлії Тимошенко.

Таким чином, виховання особистості відбувається за багатьма напрямками: громадянським, екологічним, гендерним, інтимним. Потенціал роману надзвичайно високий. А головне, Ліна Костенко стверджує: покращення суспільства, кожен член якого задумується над тим, що відбувається навколо, цілком можливо.

Кінцівка твору оптимістична: “Але це вже історія. Не з бромом, а з помаранчем. Сторінку можна видерти. Історію ні. От і настав наш день гніву. Лінію оборони тримають живі” [1, 413].

Таким чином, основне значення книги полягає в тому, що письменниця вказала нам вихід із глухого кута через виховання і самовиховання особистості.

Література

1. *Костенко Л.* Записки українського самашедшого. — К., 2011. — 416 с.
2. *Фролова К. П.* Аналіз художнього твору (деякі методи вивчення текстів художніх творів). — К.: Рад. шк., 1975.
3. *Бугайко Т. Ф., Бугайко Ф. Ф.* Навчання і виховання засобами літератури. — К.: Рад. шк., 1973.